

Türkçe A

Kategori 1

Sözcük sayısı: 3650

Araştırma sorusu: Fakir Baykurt'un yazdığı "Onuncu Köy" adlı yapıtta ezen-ezilen ilişkisi hangi faktörler aracılığıyla yansıtılmıştır?

İçindekiler

Giriş	1
1. Eğitim	2
2. Kadın	4
3. Din	7
4. Hükümet	11
Sonuç	14
Kaynakça	16

Giris

Geçmişten günümüze insanların var olduğu her noktada insanlar arası gruplaşma gözlemlenmektedir. Toplumun bir tabakalaşma içerisine girmesi sosyal adaletsizliğin var olduğu her toplumda yer almaktadır. Bu tür eşitsizlikler cinsiyet, dinsel, maddi özellikler ile oluşabilmektedir. Bu nedenle sosyal adaletsizlik düzeni tamamen eşitsizlikler üzerine kurulmaktadır. Köylerde de ağaların köy halkına hâkim olması sınıflı toplum yapısına dikkat çekmektedir.

Fakir Baykurt'un yazmış olduğu Onuncu Köy adlı yapıt 1940'lı yıllarda köy enstitülerinin kurulduğu yıllar içerisinde köy içerisindeki sosyal adaletsizliği, bu adaletsizliğin nedenlerini, sonuçlarını ve halk üzerindeki etkisini incelemektedir. Odak figür olan Öğretmen cahil olan köylüyü eğitmek ve "aydınlatmak" için gittiği köylerde gerek cinsiyetten, gerek yaştan, gerek ekonomik durumlar yüzünden, gerekse insanın manevi duygularının sömürülmesi ile ortaya çıkan adaletsiz, eşitsizliklerle dolu düzen ile mücadele etmektedir.

1940'lı yılların yapısına bakılırsa eğitimin yaygınlaştırılması ve cahil olan halkı eğitmek amacı ile köy enstitüleri kurulmaya başlanmıştır. Fakat köy halkının bilinçlendirilmesi yıllardır köyde var olan sınıflı toplum yapısında bozulmalara sebep olmaktadır. Köy ağaları tarafından yönetilen halkın eğitilmesi var olan düzene karşı bir tehdit oluşturmaktadır ve otoriteyi sarstığı için ağalar tarafından desteklenmemiştir. Kanunlardaki boşluklardan yararlanan, köylünün tarlalarına el koyan, el koyduğu tarladan geçimini sağlayan ve kazandığı haksız para ile fakir köylüye faizle para veren, bazen de dini kullanarak baskıcı bir düzen kuran ağalar; köylünün çaresizliğinden yoksulluğundan çıkar sağlayarak zenginliklerini kurmuşlardır. Mevcut olan bu sistem içerisinde cahil, sorgulamayan, dolayısıyla ayaklanamayan halk; ağaların bu baskıcı tavırlarına boyun eğmişlerdir. Yani o dönemde de şu âna kadar hep var olan sınıflı toplum yapısı yer almaktadır. Dolayısıyla köylünün aydınlanması ve köyde sınıflı toplum yapısının ortadan kalkması ağaların işine gelmemektedir.

Fakir Baykurt; cumhuriyet sonrası dönemde yer alan ezen-ezilen ilişkisini ve sömürgeci yapıları gözlemleyebilen, halkın eğitimsizliğinin sonuçlarını birebir yaşayarak deneyimleyen bir yazar olduğu için toplumcu gerçekçi roman örneklerine sahiptir. Dolayısıyla yapıtlarında eğitimsiz, bilinçsiz fakir, düşünce özgürlüğü olmayan, hakkını aramaktan aciz halk; halkın üstünde baskı kuran, haksız kazanç elde eden, sömürgeci, dolayısıyla yerli halktan üstün olan zengin yöneticiler; ve de içinde bulunulan adaletsiz, eşitsizliklerle dolu, yoksul hayat konu alınmaktadır. Sosyal adaletsizliğin ve eşitsizliğin yer aldığı köy uzamlarında, odak figür olan Öğretmenin var olan adaletsiz düzenin bozulması için verdiği mücadele konu alınmaktadır.

Fakir Baykurt, bu yapıtında farklı köy uzamları ile farkı düşünce yapılarını kullanarak bir Anadolu gerçekliği olan sınıflı toplum yapısı konu alınmaktadır. Anadolu halkının tabakalı yapısını kullanarak yapıt boyunca toplum yapısı içerisindeki eşitsizliklere dikkat çekmeye çalışmaktadır. Ezen ve ezilenin yer aldığı bu düzende; ağalar, beyler ve imam ezen kesimde yer alırken, cahil köy halkı ezilen kısımda yer almaktadır. Otoriter yönetimde yer alan bu kesim (ağalar, beyler, imam) halkın üzerinde gerek maddi gerek manevi baskılar kurarak sosyal adaletsizliğin, eşitsizliğin yer aldığı bir toplum ortaya çıkarmaktadır. Sonuç olarak, bu uzun tez çalışmasında sınıflı bir toplum yapısının oluşmasına katkı sağlayan ezen-ezilen ilişkisi ve bu ilişkinin oluşmasında önemli etmen olan kavramlar incelenecektir.

1.Eğitim

“Onuncu Köy” adlı yapıtta odak figür olan Öğretmenin görevi cahil olan halkı eğitmek ve onları ait oldukları sömürücü otoriter düzenden kurtarmaktır. Amacına ulaşmak isteyen öğretmen halkı bu düzenden çekip çıkarmak için ihtiyacı olan şeyin eğitim olduğunu farkındadır. Gittiği köylerde köy halkıyla sohbet ederek, onlara akıl vererek eğitmeye çalışırken; çocukları da okulda eğitmektedir. Damalı köyde Öğretmen, Ortaköy’de Demirci olarak anılsa da gittiği her yerde bilgisiz ve eğitimsiz halka bir şeyler öğretmektedir. Eğitim sayesinde ezen-ezilen ilişkisinin ortadan kalkacağına inanmaktadır.

Damalı köyüne gelen Öğretmen, Duranâ figürü ile anlaşmazlık yaşamaktadır. Bu anlaşmazlığının sebebi her türlü sahtekarlığı yaparak, rüşvet vererek, tanıdıklarını kullanarak bir yerlere gelen Duranâ'nın bu sayede elde ettiği gücü yoksul, cahil köylüyü ezmek, köy halkı üzerinde otoriter bir yönetim kurmaya çalışmasıdır. Yani Duranâ halkın yoksulluğundan ve eğitimsizliğinden faydalanmaktadır.

Öğretmen Damalı köyünde çocuklara okulda eğitim vermektedir. Fakat öğretmenin eğitim anlayışına göre çocuk her konuda bilgi edinmelidir. Dolayısıyla çocukları birçok kültürel konuda geliştirmek isteyen öğretmen çocuklara tarım dersini kitaplardan ezber bilgiyle değil, çocukların birebir tecrübe etmesini sağlayarak, onları araziye çıkararak işlemektedir. Duranâ'nın oğlu olan İbrahim bahçede yaptıkları dersi annesi Gök Sultan'a anlatınca annesinin verdiği tepkiden köy halkına göre daha geleneksel yöntemlerin ve ezber bilginin öğrenciye dayatılmasının doğru görüldüğü gözlemlenmektedir.

"Tarım-İş dersi... Ağaçlardan kese topluyoruz..."

"Ne yapıyorsunuz toplayıp?"

"Yakıyoruz! Kesenin birinde bin kurt var..."

"Bunun neresi dersmiş? Kitapsız kalemsiz..."

"Kitapları okulda bırakıyoruz!"

"Çok iyi!" dedi Gök Sultan. !!Millet işin kolayını bulmuş! Kitaptan bir şey okutup

ezberleteceğine, 'Haydin çocuklar Jimnastik!... Haydi çocuklar Tarım-İş!...'

Kandırmak için ikişer de ceviz veriyor; tamam!" (Baykurt, 45)

Fakat öğretmenin eğitim anlayışına göre eski yöntemler öğrencinin bakış açısını daraltmaktadır. Dolayısıyla geleneksel ezberci eğitim anlayışı yanlış bir öğretme biçimidir. Öğretmene göre tecrübe ile öğretilen şeyler daha kalıcı ve eğiticidir. *"Onlar kendileri bulacak. Benim işim söyleyip belletmek değil, sezdirmek, buldurmak. Sezmelerine, bulmalarına yardım etmek. Benim işim onları böyle yetiştirmek..." (Baykurt, 39)*

Yapıt boyunca öğretmen, gittiği her köyde cahil halkın ezildiğini ve sömürüldüğünü gözlemlemektedir. Sömürüye uğrayan bu halkın ise eğitimi olmadığı için ses çıkaracak gücünün olmadığını görülmektedir. Dolayısıyla Öğretmen eğitimsizliğin oluşturduğu bu düzenin ancak eğitim ile çözülebileceğini desteklemektedir. *"Göstermezsen göremeyecek durumda olanlar var, Gülşen! Düşün ki okumamışlar; düşün ki uyanmamışlar. Haksızlığa karşı durmayı bilmiyorlar. Hep karanlıkta yaşamışlar. Aydınlik diye bir şeyden haberleri yok."* **(Baykurt, 309)** Eğer halka ihtiyacı olan eğitim verilirse düzene karşı çıkabileceklerini savunmaktadır. Öğretmen en son gittiği Yaşarköy'de halkı manevi duygularını sömüren imama karşı örgütlemektedir. Bu imam; cahil halkı her sene onlara zarar veren kuşlara direnmelerini engellemektedir. Bu direnişi dini savsatalar ile halkı korkutarak durdurmaya çalışmaktadır. Cahil olan halkta dini konularda bilgisiz olduğu için imamın boş dolduruşlarına kanmaktadır. Fakat öğretmen eğitim ile her şeyle baş edilebileceği inancını köy halkına aşlamış, köy halkı kuşları ve imamı yenmektedir. *"Nerden olursa olsun! Uyandırılmış insan toplulukları, bunları önleyebilir. Nasıl önleneceğini daha küçük yaşta okulda öğrenirler. Her şeyin bir yolu var. Felaketlerle savaşın da var..."* **(Baykurt, 320)** Nihayetinde Öğretmenin gittiği onuncu köy olan Yaşarköy'de Öğretmenin eğitim anlayışının zafere ulaştığı gözlemlenmektedir. Yani eğitim ile ezen-ezilen ilişkisinin ortadan kaldırılabilmesi, toplumdaki tabakalaşmanın engellenebileceği anlaşılmaktadır.

2.Kadın

Yapıtta toplumsal yapı içerisinde kadının yeri Duranâ adlı köy ağasının karıları ve kızını Asiye üzerinden anlatılmaktadır. Anadolu insanının ataerkil bir toplumda yetişmesiyle başlayan düzen, kadın-erkek eşitsizliğinin ilk göstergesidir. Bir Anadolu gerçekliği olan kadının değersizliği bu yapıta da sosyal düzeni oluşturan önemli bir unsurdur.

Yapıtın başında Duranâ, anlatıcı tarafından üç karısı olan bir adam olarak okuyucuya aktarılmaktadır. Duranâ'nın üç karısının olması o dönemde köy halkının çok eşliliğe olan bakış

açısını göstermektedir. Çok eşliliğin yaygın olması ve doğal kabul edilmesi; çok çocuk ihtiyacı, hizmet edebilecek insan gereksinimi veya erkeğin cinsel ihtiyacı ile açıklanabilmektedir. Çok eşliliğe olan bütün bu gereksinimler erkeğin kadından üstün kabul edildiğini, kadının köy uzamında sosyal sınıfının erkeğin sınıfından daha düşük ve değersiz olduğunu göstermektedir.

Yapıtta Duranâ'nın iki eşinin ismine yer verilmektedir. İlk karısının ölümünden sonra Duranâ, İhtiyar'ı eş olarak almaktadır. Fakat İhtiyar'ın kısır çıkması üzerine Gök Sultan getirilmektedir. Dolayısıyla Duranâ'nın ikinci karısı olan İhtiyar'a karşı olan tutumu Anadolu halkı için doğurganlığın ne kadar önemli olduğunu kanıtlamaktadır. Duranâ için çocuk doğuramayan bir kadının işlevsiz olarak nitelendirilmesi; bir kadının çocuk doğuramaması halinde kadın olarak kabul edilmemesi onun kadınlığının sadece doğurganlık üzerinden ölçüldüğünün göstergesidir. Yapıtta da İhtiyar Duranâ için sadece bir yük olarak görülmektedir. *Bekçi'nin "nine" dediği İhtiyar da, günden güne kapı ardına itildi. O, Duranâ için, işleyip yiyen bir insan. Gök Sultan ilk çocuğu doğurunca Duranâ, "Seni emekliye ayırdım İhtiyar!" dedi buna. (Baykurt, 5)*

İlerleyen bölümlerde öğretmen ile görüşmeye giden Duranâ'nın Mustafa ile gerçekleştirdiği diyalogda öğretmenin neden hala evlenmediğini sorgulayan Duranâ, evliliğin hizmet üzerine kurulduğunu vurgulamaktadır. Kadınların evlilik içerisindeki görevinin erkeğin boyunduruğu altında var olmaya çalışması olarak aktarılmaktadır. Köydeki toplumsal yapı içerisindeki görev tanımı çocuk büyütme, erkeğin sözü ile hareket etmek ve erkeğin emirlerine uymak olarak belirlenmektedir. Dolayısıyla erkek egemen bir toplum yapısı yer almaktadır. *'Söze baksa da, evlendirsek şunu! Bir düğün yapsak. Taş gibi bir kız alsak!...' Böyle demedimse, evime varmayayım! Şuna bak! Çamaşırını kim yıkar? Yemeğini kim yapar? Geceleri örtüsünü kim ısıtır? (Baykurt, 18)*

Anadolu gerçekliği içerisinde evlilik olgusunun kadının değersizliği üzerine kurulu olduğu görülmektedir. Kadının evlilik içerisindeki rolü erkeğe hizmet etmek, her türlü ev işini

yapmak, çocuk doğurmak olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla kadın kendi özgür iradesi ile karar alamamakta ve de düşüncelerini dışa aktaramamaktadır. Erkekler tarafından ezilen kadınlar sadece bir erkeğe eş ve anne olarak toplumda yer edinebilmektedirler.

Yapıtta Anadolu uzamında evlilik olgusu incelenirken çocuk doğurmanın önemi vurgulansa da kadına neredeyse yok denecek az verilen saygı da konu alınmaktadır. Ataerkil bir toplum yapısının yer aldığı Damalı Köy kadınlarının eşleri tarafından değersiz görüldüğü ve düşünce özgürlüğünün kısıtlandığı Duranâ figürü ile olduğu kadar köy halkına göre daha eğitilmiş sayılan Muhtar ve Eğitimci tarafından da dile getirilmektedir. Bu durumda eğitim alan bir insan olsa bile mevcut kültürel yapıya uyum sağladığı gözlenmektedir. *"Gel seni everelim yahu! Karı kısmı iyidir. Ama biraz çeneleri var işte. Ben diyorum ki, evlendiğin zaman, karının ağzını kitleyeceksin! Bir şey sorduğun zaman açıp cevap alacak, sonra gene kitleyeceksin!"* (Baykurt, 62)

Pehlivan adlı figürde zaman zaman kadının değersizliğine dikkat çekmez. *Sevdiği için de ne yapacağını bilemez. Hani karısını çok seven herif, üç güne bir dövmeden duramaz; bunlar da öyle.* (Baykurt, 39) Fakat aynı zamanda şiddetin sevginin bir boyutu olarak görülmesi ve şiddetin bu kadar normalleştirilmesi de köydeki evlilik anlayışının medeni olmadığını kanıtlamaktadır.

Çocuk doğurmak sosyal yapı içerisinde kadını daha değerli kılsa da kız çocuğu erkek çocuğu kadar değer görmemektedir. Yapıtta kız çocuğunun toplumdaki yeri, değeri ve eğitimine verilen önem Duranâ'nın kızı olan Asiye figürü üzerinden anlatılmaktadır. Asiye Duranâ'nın tek kız çocuğudur. Yapıt köy halkının çocuklarının okula çağırılması ile başlamaktadır. Fakat köyün ağası Duranâ kızı Asiye'yi okula göndermek istememektedir. Duranâ'ya göre on ya da on bir yaşına gelmiş bir çocuğun okula gitmesi mümkün değildir. Asiye'nin erkeklerin arasında karma bir sınıfta okuyacak olması sebebi ile Duranâ Asiye'nin okuması fikrine hoş bakmamaktadır. Kız çocuklarının erkek çocuklar ile bir arada olmaması

kadın-erkek eşitsizliğini, ayrımcılığı ve yobaz bakış açısını göstermektedir. Yapıtta iç monolog tekniği ile Duranâ'nın Asiye'yi okula göndermek ile ilgili düşünceleri okuyucuya aktarılmaktadır. Yakında göğüslerinin büyüyecek olmasının Duranâ tarafından sık sık tekrar edilmesi, ergenliğe geçen bir çocuğun aslında kadınlığa geçişini vurgulamak amacıyla. Aslında hala çocuk olan bir bireye kadınlık gibi önemli bir sıfatın yüklenmesi toplumun bakış açısını göstermektedir. Duranâ'nın her fırsatta bir iki yıl sonra Asiye'yi evlendireceğini söylemesi, o toplum içerisinde çocuk evliliklerinin yer aldığını göstermektedir. Ergenliğe giren bir çocuğun doğurganlık kazanması ile evlendirilmesi ataerkil bir toplum içerisinde normal karşılanmakta ve kadın erkek eşitliğini bozmaktadır. *"Hem nesine gerek kız evladının okumak?" Duranâ, "İki yıl daha kaçırabilsem, tamamdır!" Diye düşündü. "O zaman nişanlarım; olur biter! On üçüne basan kız, ya erdedir ya evde. Peygamber'imizden kalma cevaptır! Çok doğru!...* (Baykurt, 10) Bununla birlikte Duranâ Asiye'yi evlendirerek okula gitmesini engellemek istemektedir. Çocuk yaşta evlendirilmesi planlanan Asiye'nin bu şekilde eğitim özgürlüğü elinden alınacaktır. Kendinden iki yaş küçük erkek kardeşinin ikinci sınıfa gitmesi, fakat kendisinin daha birinci sınıfa başlatılamıyor olması cinsiyetten doğan eşitsizliği kanıtlamaktadır. *"Hem nesine gerek kız evladının okumak?"* (Baykurt, 10) Erkeklerin eğitilmesi fakat kızların okula gönderilmemesi toplumsal yapının erkeklerin güç sahibi olması ama kızların erkeklerin baskısı altında yaşaması üzerine kurulu olduğunu ispatlamaktadır.

Sonuç olarak toplumda oluşan bu normlar yüzünden kadınlar üzerinde baskı oluşmaktadır, bu baskı sonucunda ataerkil bir toplum yapısı ortaya çıkmaktadır.

3.Din

Din yüzyıllardır kolay manipüle edilebilen bir konudur. İnsanların manevi yanını oluşturan bu olgu insanların hassas noktaları haline dönüşebilmektedir. Ayrıca eğitimsiz bir toplum ise doğada gerçekleşen açıklanması zor, iyi veya kötü olayları yüce bir kuvvetin varlığıyla anlamlandırmaktadır. Bu nedenle çıkarıcı insanlar halkın farkındalığının düşük

olduğu din konusunda insanlara yanlış bilgi vererek baskı kurmaktadırlar. Bu baskı nedeniyle ezen-ezilen ilişkisi ortaya çıkmaktadır. Bu yapıtta ise yanlış kullanılan din olgusu Damalı Köy uzamından itibaren yer almaktadır.

Yapıtın başlarında Duranâ'yı ziyarete gelen muhtarı karşılayan eşleri, Duranâ'nın cuma günü olduğu için camide olduğunu söylemeleriyle başlamaktadır. Duranâ'nın sadece cuma günü camiye gitmesi, dinin köyde göstermelik bir davranış olduğunun göstergesidir.

"Bugün cuma olduğu için sabahtan kalktı; ölmüşlerine Kelamıkadim okuyor..."

"Allah'ı kandıracak he mi?"

İhtiyar, belini doğrulttu. "Ne bileyim? Belki kendini kandıracak!" Yüzünü havaya dikti.

"Onun orasını..." dedi. "Bilirse Allah bilir!" (Baykurt, 5)

Duranâ'nın her türlü rüşvet, adam kayırma, gayri resmi bir şekilde tarla edinme gibi işleri yapmasına rağmen dinin getirilerini sadece bir gün ile ödemeye çalışması kendi içerisinde tutarsız bir davranış niteliğindedir. *"Bizim Duranâ, İmam'ın ardında nasıl sallanıyordu? Hey gidi kır dürzü! Burda Lazođlu diye bir ormancı vardı. 'Yılanı, çıyanı yiyorlar; adları gene de Hacı Leylek oluyor bunların! 'derdi. Olmadık domuzlukları yapıyorlar; adları gene Müslüman dürzülerin!" (Baykurt, 30)*

Dinin sadece bir gösteriş türü olarak gözlemlendiği Duranâ figürü; dinsiz bir insanın ahlaki değerlerden yoksul olacağını, dini inançları olmayan bireylerin topluma zararlı olacağını vurgulayarak aslında hem kendi karakteri ile çeliştiği için ironi oluştururken, hem de insanları yine bir sınıflandırma içerisine soktuğu görülmektedir.

"Hökümet de, yolladığı öğretmenlerin ne mal olduğunu anlar! Başımıza ne işler açıyor, köylünün kuvayı maneviyesini nasıl kırıyor, İslam dininin birliğini nasıl zayıflatıyorlar, anlamış olur! Osman Hafız'ın elinden cami anahtarını attıran da o! Zaten ne namaz biliyor, ne aptes! Doğru dürüst Cuma'lara bile gelmiyor! Namaz düşünmeyen adam ne

düşünür? Fitnelik, fesatlık! Dahi, komonistlik düşünür! Öyle değil mi İhtiyar, cevap ver bana; başka ne düşünür?..." (Baykurt, 87)

Bu noktada öğretmen ile Duranâ arasındaki düşünce farklılıkları ortaya çıkmaktadır. Öğretmen dini değerlere önem verilebileceğini, fakat eğitimsiz kesimlerde yanlış öğretiler ile dini insanları yanlış yönlendirmek amacı ile kullanılabileceğini; bu sebeple de halkın dini baskı ile bazı kişilerin boyunduruğu altına alınabileceğini vurgulamaktadır. Dolayısıyla özgür düşünce sahibi olabilmek, çok yönlü bakabilmek ve var olan düzenin içinden sıyrılabilmek için dine körü körüne bağlılığı uygun görmemektedir ve de dinin insanlar üstünde kurduğu baskıyı gözlemleyebilmektedir. Eğitim ile baskıcı rejimden yeni bir düzene geçilebileceği savunulmuştur. *"Ne zararı olsun? Ama çevremde öylelerini görüyorum ki, din ezmiş bastırmış! Kendilerine güvenlerini öldürmüş. Bir büyük destekleri olmadıkça, bir değere sahip olmadıkları inancını yerleştirmiş..."* (Baykurt, 38)

Damalı Köy'den Ortaköy'e, Ortaköy'den Yaşarköy'e geçen öğretmen; köyün imamı tarafından köy halkına uygulanan din baskısını gözlemlemektedir. Gülşen ile birlikte geçici bir süre kalmak için gittikleri bir evde karı koca ve çocukların birer gözlerinin olmadığını, yüzlerinin delik deşik olduğunu gören öğretmen şaşırır; fakat başlarda bir hastalık yüzünden bu hale geldiklerini düşünmektedir. Dayanamayıp soran öğretmen, karşılığında bu yaraların yılda bir kere gelen kuşlar tarafından yapıldığını öğrenir. *Kadının bir gözü yok. Yüzü didik didik; saçı başı darmadağın.* (Baykurt, 313) Köy halkının neden bu işkenceye boyun eğdiğini sorgulamaya başlar. Köylüden aldığı cevap ise imamın verdiği vaazlar yüzünden insanların üzerinde fark ettirilmeden kurulan dini baskıdan olduğudur. Kurulan bu dini baskı insanların korkuları kullanılarak oluşturulmuştur.

İmam yirmi beş yıldır köylüyü daha kötü şeylerin olacağı, Allah'ın zorluklara karşı direnemeyenleri cezalandıracağını, Allah'ın yarattığı bir varlığa zarar vermenin çok büyük sonuçları olabileceğini halkı korkutarak anlatmaktadır. Her fırsatta Allah korkusunu

dillendirdiği için köy halkının beynini yıkayarak ve üstün bir güçten korkmalarını sağlayarak otorite kurmaktadır. Kurduğu bu otorite insanların manevi duygularını çıkarıcı bir şekilde kullanmasıyla oluşmuştur.

"Ey benim Kardaşlarum! Bülmüş olun, bu kuşlaru Tanrı yolluyor! Eğer teslim olmayup üsyana tevessül edersenüz, yukarıdan daha ağır felaketler gelir... Ey benim Dün Kardaşlarum! Kıyamet Günü'nde ülelebet başunuz üstünde dükülü kalmak üstemüyorsanız, Tanru'nun kuşlarına ütaat edün!... Dillerünüz enselerünüzden alunur... Sırat Köprüsü'nü asla geçemezsiniz!" (Baykurt, 319)

Eğitimsiz halk ise imamın manipülasyon ile kurduğu otoriteye korkuları yüzünden boyun eğmektedir. Öğretmen ise bu noktada halkı bilinçlendirerek; onların bu korkularını yenmelerini eğer dediklerini yaparlarsa kuşları alt ederek, var olan bu düzenden kurtulup mutlu bir hayat yaşayabileceklerini halka anlatmaya çalışmaktadır.

Halk başta öğretmenin sözüne içlerindeki korku yüzünden inanmak istemese de öğretmen vazgeçmemektedir. Ve köy halkına yaptığı bir konuşmada mitolojik bir karakter olan Promete'nin bir hikayesini anlatır. Bu mitolojik hikâye ile yapıttaki Yaşarköy uzamında gerçekleşen olay örgüsü çok fazla benzerlik göstermektedir. Bu mitolojiye göre Promete ilk uygarlığın öncüsü olarak görülmektedir. İnsanları karanlıktan kurtarmak, canlandırmak, uygar bir toplum yapmak için gökyüzünden ateşi çalan Promete, her gün bir kartal tarafından ciğerlerinin sökülmesi ile cezalandırılır. Günün birinde kahraman Herkül gelir ve kartalı öldürür. Böylelikle insanlığa ateşi getirdiği için cezalandırılan Promete'nin çektiği işkence son bulur ve de insanlık ilkelikten uygarlığa geçer. Fakir Baykurt'un bu bölümde kullandığı metinler arasılik tekniği sayesinde; var olan haksız düzenin yani ezen ezilen ilişkisinin boyun eğildiği sürece değişmeyeceği, fakat mücadele verildiği takdirde zafere ulaşılabilirdiği vurgulanmaktadır. Ayaklanmanın ilk örneği sayılabilecek bu olay aracılığıyla öğretmen, köy halkına bu dini baskıya bir son verip, başkaldırıya geçmelerini sağlamaktadır.

Halkı yönlendiren yöneticilerin halk üzerinde korku temelli kurduğu dini baskı sebebiyle köyde sosyal sınıflara ayrışma gözlemlenmektedir. Damalı köyünde bu baskı Duranâ tarafından gerçekleştirilirken, Yaşarköy’de imam tarafından gerçekleştirilmektedir.

4.Hükümet

Bir devlet verdiği kararların halkın tamamında uygulandığının ve yürütüldüğünü teyit etmek ister. Bu görevi de hükümet üstlenir. Hükümet devletin verdiği kararların ve yasaların yürütülmesinde görevli olan organdır. Alınan kararların halk içerisinde uygulanmasından sorumludur.

Yapıtta ise hükümetin kontrolünün etkili olmaması yolsuzluklara yol açmaktadır. Damalı köyün ağası olan Duranâ figürünün haksız kazançlarla zengin olduğu anlatılmaktadır. Duranâ Nohut Deresi adlı topraklara resmi olmayan bir şekilde el koyması ile halk ile arasında bir çatışma başlamaktadır. Köylüye ait olan toprakları dedesinden kalmış olarak göstererek hakkı olmayan topraklar üzerinden kâr biçmektedir. Fakat köylü kazanca göz yummak istememeleri üzerine Duranâ’nın ekinlerini bozmaya karar vermektedir. Ancak bu noktada Duranâ yasaları kendi lehine çevirerek hükümetin vereceği ceza ile köylü üzerinde baskı kurmaktadır. *"Bir karının çocuğunu düşürenler nasıl ceza giyiyor, yeşil ekini bozanlar da öyle ceza giyerler! Hükümetin yasası var!..."* (Baykurt, 26) Yasaları kendi çıkarına göre kullanan Duranâ aracılığıyla hükümetin görevini iyi yapamadığı, bu yüzden de Duranâ’nın yasaları çıkarlarına göre yönlendirilebildiği ve halkı istediği gibi sömürebildiği görülmektedir.

Duranâ figürünün yapıt boyunca halkı sömürerek geçimini sağladığı incelenmektedir. Nohut Deresi kavgası bu sömürüyü kanıtlar niteliktedir. Duranâ Nohut Deresi arazisinin ona dedesinden kaldığını söyleyerek, aslında hakkı olmayan arsayı üstüne geçirmektedir. Gerçekte köylünün hakkı olan arsayı Duranâ’nın ele geçirmesinin ardından köylü harekete geçmek istemektedir. Fakat haklarını arayabilecekleri bir ortam olmadığı için köylü yine boyun eğmek

zorunda kalır. Sınıflı toplum yapısının yer almasının en büyük sebebi sosyal adaletsizliktir. Haksız yere toprağın Duranâ'nın üzerine geçirilmesi bu adaletsizliğin bir göstergesidir.

Kurulu düzen içerisinde halkın geçimini sağlamak için ağalardan borç para istediği, istedikleri borç para üzerine faiz eklenerek ağalara geri ödemeye çalıştıkları gözlemlenmektedir. Tamamen halkın sömürüldüğü bu düzenin yöneticileri ağalar olmaktadır. Yapıtta Duranâ ile Esen Ali arasında geçen konuşmada düğün yapacak olan Esen Ali'nin ağadan borç istemesi; ağaların çaresiz ve yoksul olan halkı kullanarak, oluşturdukları sömürü düzeni sayesinde geçindikleri görülmektedir. İhtiyaç sahibi olan halk ağalar tarafından kukla olarak kullanılmaktadır. *"Ben sana bir hacete geldim. Üç yüz lira lazım; bunu senden bekliyorum. Bir gün paraca olmasa bile işine koşarım. Öl desen ölürüm."* (Baykurt, 53)

Yapıtta yer alan bir diğer tartışma ise Asiye'nin okula gitmesini istemeyen Duranâ ve Öğretmen arasında çıkmaktadır. Kızının okula gitmemesi için elinden geleni yapmaya hazır olan Duranâ figürü başlarda iç monolog tekniği ile nüfusa geç kayıt olan kızının kütüğünü bahane ederek, hükümetin yaşı küçük olan kızını okula göndermeyeceğini yoksa hükümetin kararlarının bir önemi kalmayacağını söylemektedir. *Bir insanın yaşını en doğru hükümetin tuttuğu kütük gösterir. Öyleyse, bir kızın kütük yaşı yediye gelmeden okula yazılması yanlıştır. Hükümet kütüğünün hiç hükmü kalmaz sonra!...* (Baykurt, 10) Yasalardaki boşlukları kendi çıkarları yönlendiren Duranâ gibi bir karakterin, hükümetin kararlarını doğrular tavırları kendi içerisindeki çelişkileri göstermektedir. Sonrasında kızı nişanladığı takdirde hükümetin nişanlı bir kız çocuğunu okula göndermeyeceğini belirterek, bu noktada hükümetin kararlarına güvendiğini ifade etmektedir. Genele bakılırsa Duranâ kendi faydasına göre hükümetin kararlarını yönlendirmektedir.

"Bu kış bu kızı nişanlamak şart! Vermesek bile, bir yere bağlamak gerekir. Çatal boynuzlu Muhtar, Öğretmen'i kendine uydurup bunu okula yazmış! Ben onlara bir katır

*oyunu oynarım, uğraşınlar bıkasıya! Nişanlı kızın okula gitmesi deye bir yasa yoktur!
Vardır dediklerine bakmayın; yoktur!... Haydin, marş!... ” (Baykurt, 11)*

Duranâ yasalardaki boşlukları çok iyi bildiği ve kullandığı için hükümete güveni yoktur. Dolayısıyla işleri hak hukuka göre yapmak istememektedir, işi kendi bildiği yoldan halletmeyi planlamaktadır. Asiye’yi okula göndermemek için Öğretmen ile konuşmaya karar vermektedir. Konuşmaya giderken bir dolusu ceviz götüren Duranâ, olayın rüşvet ile kapanacağına inanmaktadır. Fakat öğretmenin bu davranışa karşı gösterdiği tutumun sertliği ile Duranâ bu işin bu kadar kolay olmadığını anlamaktadır. *"Biraz ceviz, çerez getirdim. İnsan eli boş gelemiyor. Gönlüm sizi çok çekiyor; ama işte anlattığım gibi." "Kaymakama, yargıca da böyle mi gidiyorsun? Götür geri!..." diye çıkıştı Öğretmen. "Rüşvet yasak!..." (Baykurt, 20)*

Duranâ işlerini bu tür ahlaksızlıklarla çözebileceğine inanmaktadır. Fakat bu düşünce yapısı topluma genel hâkim olan algı yüzünden oluşmaktadır. Geçmişten beri Anadolu’da yer alan adaletsiz düzenin sömürü üzerine kurulu olduğu vurgulanmaktadır. Pehlivanın *"Bu dünya yeme üzerine kurulmuş. (Baykurt, 42)"* sözü var olan düzenin ezen ve ezilen taraftan oluştuğunun göstergesidir.

Ekonomik açıdan bağlı oldukları otoriteye yani Duranâ’ya baş kaldıramamaktadırlar. Köylünün bu otoriteye boyun eğiyor olması, Duranâ’nın sahip olduğu güç ve manipülasyon yeteneğine bağlıdır. Fakat Duranâ’ya menfaatlerine göre halkı kullanabilme özgürlüğü hükümet tarafından verilmektedir. Sosyal adaletsizliğin önüne geçmek için yapılan yasalar düzgün uygulanamayınca halkın yasalara ve hükümete olan güveni kaybolmaktadır. Yasalardaki yetersizlikler suçluları suça teşvik ederken, hakkını arayacak halkı ise güvensizliğe düşürmektedir. *"Yasaya kalsa, biz ormandan bir tek dal kesemeyiz. Hükümet göz yumuyor. Yılda üç beş tanesini tutup mahkemeye veriyor. Tam ceza giyeceklerine yakın bir af çıkarıp kurtarıyor!... Milleti kendine düşman etmekte fayda yoktur, Hocaa!..." (Baykurt, 19)*

Yasalara hukuka güvenin olmadığı bir yerde düzenden söz edilememektedir. Yasalardaki bu tür boşluklar sayesinde adaletsiz bir sistem oluşmaktadır. Bu adaletsizlikler içerisinde ise yolsuzluklar, rüşvetler, sömürüler yer almaktadır. Hükümete bile güvenin olmadığı bir toplum ise hakkını arayamamaktadır. Bütün bu etmenler halkı kısır bir döngüye sokmakta ve otoriteye boyun eğmek zorunda bırakmaktadır. Damalı köyünün halkı da bu sebeple Duranâ'nın mutlak otoritesi karşısında baskılanmaktadır.

Sonuç

Fakir Baykurt'un "Onuncu Köy" adlı yapıtında sosyal adaletsizliklerin hakim olduğu köy uzamlarında eğitim seviyesini artırmaya çalışan Öğretmen ve karşılaştıkları zorluklar konu alınmaktadır. Her üç köy uzamında da birçok eşitsizlik sebebi ile tabakalaşma görülmektedir. (cinsel, ekonomik, vb. eşitsizlikler) Bu tabakalaşma ezen-ezilen ilişkisinin oluşmasını sağlamaktadır.

Eğitim izleğinin önemi Ağalar ve halk, imam ve halk gibi ilişkiler ile anlatılmaktadır. Her iki durumda da iki kesimde halkın bilgisizliğinden, cahilliğinden faydalanarak halkı sömürmektedirler. Dolayısıyla iki grup arasındaki eğitim farkının sınıflaşmaya yol açtığı görülmektedir.

Sosyal grupların oluşmasında doğuştan gelen özelliklerde önemlidir. Köylerde ataerkil bir toplum yapısının hâkim olması cinsel eşitsizliğe yol açmaktadır. Cinsiyet ayrımcılığı ve kadınların ezilmesi Duranâ'nın kızı Asiye ve köy erkeklerinin eşleri aracılığıyla anlatılmaktadır. Ayrıca köylerdeki evlilik olgusu kadınların değersizliğine dikkat çekmektedir.

Toplum tabakalaştıran bir diğer değer ise dindir. İnsanların kararlarında ve düşüncelerinde dini baskının önemli bir rolü olduğu gözlemlenmektedir. Damalı köyde toplum baskısı ile dini değerler yer alırken, Yaşarköy'de köyün imamının cahil halkı korkutması ile yer almaktadır.

Bütün bu faktörler toplum içerisinde sınıflandırmayı artırsa da yasaların sıkı olmayışı ve de eksiklikleri bu faktörlerin etkisinin artmasına sebep olmaktadır. Yapıtta hükümetin görevini yerine iyi getiremeyişi sonucunda Duranâ'ya köylüyü sömürebilme fırsatı verilmektedir. Dolayısıyla kuralların açık ve sert olmayışı ve de uygulamasında eksikliklerin olması köy hayatında sömürü düzenini artırdığı görülmektedir.

Sonuç olarak Onuncu Köy yapıtında eğitim, kadın, din ve hükümet üzerinden incelenen ezen-ezilen ilişkisinin yapıtta yer alan eşitsizlikler üzerinden anlatıldığı görülmektedir. Bu eşitsizlikler cinsiyet, ekonomik durum, dine bağlılık ve eğitime verilen önem gibi durumların farklılığı sebebiyle oluşmaktadır. Genel olarak bu eşitsizliklerin kaynağı eğitim olarak görüldüğü için kurgu Öğretmen figürü üzerinden anlatılmaktadır.

Kaynakça

Baykurt, Fakir, Onuncu Köy, 6.baskı, İstanbul, Literatür Yayınları, Nisan 2016